

Blodig retur

Metoderapport SKUP 2012

Astrid Dalehaug Norheim og Bjørn Olav Nordahl

vårtoland

1. Navn på journalist(ene) som har gjort jobben.

Astrid Dalehaug Norheim og Bjørn Olav Nordahl

2. Tittel på arbeidet, prosjektet.

«Blodig retur»

3. Fullstendig liste over samlet publisering med tittel, dato og medium.

Blodig retur. Hovedsak side 19-29	26.2.11
Landinfo: Leker ikke konge på haugen	26.2.11
UNE: «Må kunne forskjellen på Moses og Jesus»	26.2.11
Knut Arild Hareide (KrF) : «UNE bør skolerer i konvertering»	26.2.11
Paula Tolonen: «Alt går bare i en retning i Norge»	28.2.11
Etterlyser at UNE tar ansvar	28.2.11
«Landinfo har ingen agenda i nemndmøter»	28.2.11
Lønseth: «Veldig alvorlig»	28.2.11
Biskop Midttømme: «Følte at jeg skrev under en dødsdom»	1.3.11
Midttømme: Vil ha vaktbikkje for asylsøkere	1.3.11
«UNE er vaktbikkje»	
(Religionsfrihetsekspert Njål Høstmælingen)	
Reagerer på dobbeltmoral hos UNE	2.3.11
Justisdepartementet: - Oppsiktsvekkende påstander	2.3.11
UNE: En misforståelse	2.3.11
Helsingforskomitéen: - Dette er bevisst konvensjonsbrudd	2.3.11
Arild Humlen: Vinner to av tre asylsaker. Mener UNE er selvgode	
UNE avviser Humlens tall	3.3.11
Landinfo snur om Iran	8.3.11
UNE stoppet utsendelse	8.3.11
Advokat Cecilie Schjatvet: Glad for holdningsendring	9.3.11
Den norske kirke stiller nye asylkrav	
(Ber Landinfo oppdatere informasjon om religion i en rekke land)	11.3.11
– Uverdige å ikke vite hva som skjer	
(Krisepsykiater Atle Dyregrov vil ha forskning på skjebnen til returnerte asylsøkere)	14.3.11
Den norske kirke vil hjelpe Landinfo	28.3.11
Landinfo takker ja	28.3.11
(Justisdepartementet:)	
Vil ikke forske på skjebnen til returnerte asylsøkere	29.3.11

Følger asylsøkerne hjem (Ny, uavhengig organisasjon Peoplepeace vil undersøke hva som skjer med returnerte)	30.3.11
D-dag for iranske konvertitter (UNE behandler den første saken etter nytt landnotat)	2.5.11
- Lytt til prestene, UNE	13.5.11
«Finnes bløffmakere» (Den norske kirke gir råd til Justisdepartementet og UNE om hvordan de skal vurdere om konverteringer er ekte)	13.5.11
Kristen iraner fikk opphold (Første sak avgjort i UNE)	9.6.11
UNE snur i konvertittsaker (Iranske konvertitter med avslag får behandlet saken på nytt UNE lagar standard skjema for å søke omgjøring av avslag)	16.6.11
Iran: En av fire får nå opphold (Nye tall fra UNE om iranske konvertitter)	28.9.11
Avslår uten å høre konvertitter	30.9.11
Vil ha alle tvilssaker i nemnd (Afgghansk-iranske Ali Karimian har fått avslag av UNE uten å få mulighet til å forklare seg først. Attester fra prester i to menigheter blir ikke tillagt vekt. Mellomkirkelig Råd reagerer)	30.9.11
Tør ikke bli i Norge (– Vi rømmer, sier Karimian. Vi fulgte dem på busstasjonen i Oslo da de reiste)	1.10.11
Midttømme: – Brudd på menneskerettighetene	1.10.11
UNE: Derfor ble ikke Karimian hørt (Nemndleder i UNE opplyser at Karimian fikk forklare seg om kristentroen i asylintervjuet. Attester fra prester endrer ikke saken)	5.10.11
Tviler på konvertering (Legmedlemmer i UNE fra kristen organisasjon tviler også på enkelte konverteringer)	6.10.11
Justisdepartementet: Vurderer nesten-domstol (Statssekretær Pål Lønseth vil styrke rettsikkerheten for asylsøkere)	4.1.12

4. Redaksjon og redaksjonsadresse, samt tlf.nr.

Vårt Land
PB 1180, Sentrum,
0107 OSLO
Tlf. 22 310 310

5. Journalistens (eller kontaktpersons) adresse og telefonnummer.

astridnor@vl.no

988 24 988

Adresse (holder til ved lokalkontor i Bergen):

Vårt Land

Kong Oscargsgt 10

5017 Bergen

6. Redegjørelse for arbeidet;

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

12. januar 2011 ble Madina Salamova, mest kjent som Maria Amelie, pågrepet av politiet i Lillehammer etter å ha holdt et foredrag på Nansenskolene. Saken skulle bli en av de mest omtalte i norske medier de nærmeste ukene. Den mest sentrale aktøren i Maria Amelie-saken foruten hovedpersonen selv, er sannsynligvis *Utlendingsnemnda (UNE)*.

Et kjapt søk i arkivene viser at det er gjort lite undersøkende journalistikk på UNE, ei heller på *Landinfo*, det statlige organet som står for mange av premissleveransene i UNEs behandling av asylsaker.

Allerede høsten 2010 bestemte Vårt Land (VL) seg for å se nærmere på UNE og Landinfo. Flere års arbeid med asylsøkere samt en rekke bekymringsmeldinger fra kirkeledere, organisasjoner og enkeltpersoner hadde fått oss til å reagere. Marie Amelie-saken styrket oss i troen på at vi var på rett spor.

Så tidlig som i april 2006 laget Astrid Dalehaug Norheim (ADN) en sak på en kristen, iransk familie som hadde fått avslag på sin asylsøknad og fryktet retur til Iran. I avslaget skrev UNE at det ikke medfører fare å ha konvertert fra islam til kristendom i Iran.

Svaret fikk ADN til å reagere, siden hun hadde lest nyheter om overgrep mot muslimer som konverterer til kristendom i den islamske republikken. Temaet ble liggende i flere år, men ikke glemt. Med ujevne mellomrom ble det laget saker på at kristne konvertitter fikk avslag i UNE, som la vekt på at de kunne leve videre som kristne i Iran så lenge de opptrådte diskret med sin nye tro.

Våren 2010 studerte ADN «Religion og menneskerettigheter» ved Universitetet i Bergen. Med minnet om UNEs vurdering av kristne i Iran i bakhodet, skrev hun semesteroppgave om hvorvidt Norge bryter religionsfriheten når de returnerer kristne til Iran under forutsetning at de skal holde troen privat. I arbeidet så hun at Landinfo spilte en meget sentral rolle i å legge føringer for UNEs konklusjoner.

b) Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

I august 2010 laget ADN en skisse til et graveprosjekt på norske utlendingsmyndigheters behandling av iranske konvertitter. Høsten ble brukt til å gjøre forundersøkelser. Vi sjekket i avisarkiv hva som var skrevet om sakene og hadde samtaler med sentrale kilder som kjenner konvertittspørsmålet og UNE.

Sentrale problemstillinger:

Hva skjer med iranske konvertitter som blir returnert til Iran?

UDI og UNE baserer seg på opplysninger fra Landinfo når de vurderer asylsøknader. Men holder opplysningene deres vann?

«Jeg føler at jeg har sendt folk i døden».

Denne kommentaren fra biskop Ingeborg Middtømme brente seg fast i hodet på ADN.

Under kirkemøtet i 2010 ba VLs journalist om en uoffisiell prat med Møre-biskopen. Middtømme hadde vært nemndmedlem i UNE, og avisen var blitt tipset om at hun var kritisk til hva hun hadde vært vitne til der. Det bekreftet hun en kveld på kirkemøtehotellet i Tønsberg: hun stilte spørsmål ved kvaliteten på vedtakene i UNE, kunnskapen i organisasjonen og rettssikkerheten til asylsøkerne. Selv om kritikken hennes gjaldt asylsøkere generelt, valgte vi å avgrense arbeidet til å gjelde en gruppe. Vi holdt fast på å prioritere iranske konvertitter, stadig sikrere på at det var verd å undersøke situasjonen rundt UNE nærmere.

I desember 2010 ble Bjørn Olav Nordahl (BON) for alvor koblet på saken. Han var ansatt i en prosjektstilling i Vårt Land for å utvikle og lede graveprosjekt.

Vi brukte en god del tid i denne delen av prosessen på å spille ball med hverandre. Det var viktig å snevre inn, formulere tydelig hva det var vi var på jakt etter, slik at vi kunne jobbe målrettet. Parallelt med dette begynte vi å kontakte ulike organisasjoner, enkeltpersoner og institusjoner som var engasjert i asylsaker og jobbet for å hjelpe asylsøkere.

Det er en utbredt holdning i kirkelige miljøer at UNE i liten grad har kompetanse på å vurdere en religiøs konvertering. Vi drøftet om det var mulig å kartlegge kompetansen til nemndledere og legmedlemmer som avgjør sakene. Ideen ble forkastet av metodiske grunner i det vi ikke fant det formålstjenlig å bruke mye tid på å kartlegge slik kompetanse, samt at vi så at det ville være store svakheter ved resultatet vi satt igjen med. Vår erfaring er at personer med høy religionsfaglig utdanning kan ha begrenset kunnskap om hva det innebærer for en person å konvertere, mens en person uten slik utdanning kan ha forutsetninger for å gjøre en god vurdering. Hvorfor? Fordi de kjenner virkeligheten gjennom egen erfaring?

Siden UNEs kompetanse på religion og konvertering likevel er et sentralt tema, brukte vi i stedet legmedlemmer i UNE med slik kompetanse som kunne fortelle om sine erfaringer.

Vi vurderte også å selv å reise til Teheran for å møte kristne konvertitter og dokumentere deres historie. Etter samtaler med flere kirkeledere og aktivister som selv nylig hadde besøkt landet, forkastet vi også denne idéen. De opplyste at de hadde overvåket av regimet på sine besøk og forelagt opplysninger fra offisielle kilder. Det var vanskelig å ha kontakt med kristne konvertitter fra undergrunnsmenigheter. Kristne de hadde besøkt, hadde blitt arrestert og banket opp i etterkant av besøket.

Men informasjonen fra kilder som hadde vært der og kilder vi var i kontakt med i Midtøsten, var nyttig for å danne seg et bilde av situasjonen for kristne konvertitter i Iran.

Samtidig var vi svært klar over at UNE er i en krevende situasjon når de skal håndtere saker fra iranere som hevde at de har konvertert. Det er en forståelse i enkelte iranske miljøer at det vil øke muligheten for å få asyl hvis man konverterer til kristendommen. Menigheter med en tvilsom dåpspraksis har blitt avslørt tidligere. Her kan asylsøkere bli døpt og få dåpsbevis uten særlig opplæring i kristen tro, verken før eller etter dåpen.

Vi var selv i kontakt med en pastor som kunne fortelle hvordan han først etter flere måneder hadde avslørt et iransk ektepar som påstod at de hadde konvertert.

Denne gruppen blir omtalt som «bekvemmelighetskonvertitter». Det er få i kirke-Norge som aviser at de finnes, men det er en utbredt oppfatning at UNEs mistenksomhet mot dømte asylsøkere gjør at de også avviser de som er ekte konvertitter.

I dette konfliktfylte saksfeltet, endte vi opp med følgende problemstillinger:

- *Norge sender nesten konsekvent kristne konvertitter tilbake til Iran til tross for svært vanskelige forhold for konvertittene. Hvorfor og på hvilket grunnlag?*
- *Finnes det eksempler på at Norge har sendt konvertitter tilbake til Iran med påfølgende fengsel, tortur og død? I så fall, hvordan er det mulig å dokumentere dette?*

- *Hvordan er det mulig å vurdere faktagrunnlaget som UNE benytter seg av når nemnda velger å sende ut kristne konvertitter til Iran?*
- *Hvordan står Norge seg sammenlignet med praksis i andre land?*
- *Hvordan er Norges praksis vurdert mot de rapporter som finnes internasjonalt om Iran og kristne konvertitter?*

c) Redegjør kort for hva som er genuint nytt i saken (sett mot evt. tidligere offentliggjort informasjon).

At UNE blir utsatt for kritikk, er på ingen måte nytt. Helt siden opprettelsen i 2001 har nemnda vært i medias søkelys. Det er forståelig at forvaltningsorganet og vedtakene derfra skaper følelser, det handler tross alt om folks liv og framtid. Samtidig kan det synes som om mye av den kritikken som er fremkommet opp gjennom årene, i hovedsak dreier seg om enkeltsaker, jfr. Marie Amelie-saken. Vi har hatt et ønske om å se på et større kompleks av beslektede saker og relatere disse til UNE som system, og til Landinfo som premissleverandør for systemet. Vi kan heller ikke se at Landinfo, som altså er den selvstendige fagenheten som forsyner nemndledere og nemndmedlemmer med faktaopplysninger fra de ulike opprinnelseslandene, har vært gjenstand for undersøkende journalistikk.

Vi mener at de funnene vi har gjort, er genuint nye. Blant disse kan nevnes:

- *Vi har dokumentert hvordan kristne konvertitter er sendt fra Norge til Iran for deretter å bli fengslet og torturert.*
- *Vi har vist at UNE nesten uten unntak systematisk har sendt kristne konvertitter tilbake til Iran i strid med råd fra FN, på tross av advarsler fra internasjonale organisasjoner, selv om det har foreligget rapporter og varsler om fengsling, tortur og drap, og til tross for at sammenlignbare land har operert med et annet faktagrunnlag.*
- *Likeledes mener vi å kunne vise at Landinfos såkalte «konvertittnotat» om Iran systematisk underslår overgrep mot kristne konvertitter i forhold til andre kjente landopplysninger.*
- *Vi viser også hvordan én enkeltperson i Landinfo har spilt en helt avgjørende rolle i utsendelsen av konvertitter fra Norge til Iran.*
- *Etter artikkelserien er det også blitt et nytt regime for å vurdere situasjonen for kristne konvertitter i Iran. Dette gjelder både i Landinfo og UNE. Det er fattet avgjørelser som viser en ny praksis for denne gruppen asylsøkere. Disse vedtakene i UNE legger igjen grunnlaget for en ny linje i behandlingen av kristne konvertitter i tiden fremover.*

d) Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv. Redegjør spesielt for kildebruk og kildekritikk.

I denne saken har vi jobbet på flere nivåer:

1. *Vi har jobbet systematisk med muntlige kilder for å få oversikt over mulige eksempler på utvisning av iranere med påfølgende **fengsling og tortur**. Dernest har de muntlige tipsene blitt tatt videre og blitt materialisert.*
2. *Vi har samlet inn og systematisert et skriftlig materiale fra over 30 konvertittsaker og lagt disse inn i en egen **faktabase**. Denne har vært grunnlaget for å vurdere argumentasjon og vedtak i UNE. Dokumentasjonen i basen har bestått av fullstendig saksmateriale i enkeltsakene fra UDI og UNE, stevninger og dommer fra tingrett og lagrett, vedtak i UNE og UDI, postlistedokumenter særlig fra fylkesmennene, men også fra UNE og UDI.*
3. *Vi har jobbet med å kartlegge og **lest internasjonale rapporter** for på sjekke faktagrunnlaget som benyttes av UNE.*
4. *Vi har laget en **historisk oversikt**, en tidslinje, for å vise for oss selv og leserne hva som har vært av aktuelle hendelser/overgrep i Iran samtidig som UNE har fattet sine vedtak.*
5. *Vi har intervjuet nåværende og tidligere nemndmedlemmer for å få en vurdering på **kompetansen i UNE** og kvaliteten på vedtakene.*

6. *Vi har brukt mye tid på **kildekritikk**. Dette har vært ekstra viktig fordi mange av konvertittene viser seg å operere med falske historier for å få opphold i Norge.*

1.1. Fengsling og tortur

Det sies for spøk at dersom det arrangeres årsmøte i en iransk interesseforening i Norge, vil det i løpet av møtet ha oppstått minst fire nye foreninger. Iranere har med andre ord vanskelig for å bli enige, det interne konfliktnivået er ofte høyt. Dette kan skyldes flere forhold, ikke minst at folk i det iranske miljøet har en forhistorie med mye mistenksomhet og frykt på grunn av overvåkning, undertrykking og forfølgelse. Den iranske ambassaden er kjent for å drive flyktningsespionasje i Norge, noe som holder frykten og mistenksomheten oppe.

Vi har vært avhengig av å finne kilder i disse miljøene, kilder som kunne komme med *det ene* eller *de* eksemplene som ville være avgjørende for historien vår. Det var helt nødvendig å kunne vise fram at folk som er blitt returnert, faktisk blir utsatt for overgrep i hjemlandet etter retur. Vi ønsket altså at dette ikke bare skulle være en teoretisk øvelse, men vise at norsk asylpolitikk og praktiseringen av den i UNE, har dramatiske konsekvenser for enkeltpersoner.

Vi begynte derfor fra hver vår kant, ADN fra VLs bergenskontor og BON fra redaksjonen i Oslo, å oppsøke de ulike grupperingene. Vi oppdaget fort at veldig mange hadde hørt om dramatiske returer, men derfra var det langt til å få konkrete navn, enn si verifiserbare historier. Men vi oppdaget også at den klassiske læresetningen om at «kilder avler kilder», fortsatt gjelder. I Oslo fikk BON etter hvert snusen i at det på «ett eller annet møte for noen år siden» var blitt nevnt noe om en returnert iraner som var blitt fengslet og torturert. Mannen skulle visstnok fortsatt ha familie i Norge. Kort fortalt: En telefon ble mange, ett kafébesøk ble flere og etter en rekke hjemmebesøk og kopper med te, fant vi historien om *Danial Hadi Khanlo*. Den var sterk, men også problematisk. Historien er på mange måter symptomatisk for de kildeutfordringene vi har stått overfor i denne saken. Én ting er de muntlige kildene, som selvsagt må vurderes kritisk mot andre muntlige kilder, noe helt annet er å skaffe den skriftlige dokumentasjonen.

I dette tilfellet fant vi etter mye om og men fram til Danial Hadi Khanlos adresse og telefonnummer i Australia. Vi ringte ham flere ganger, fikk til slutt kontakt og oppdaget fort at han snakket svært dårlig både norsk og engelsk. Følgelig måtte kontakten skje via tolk. I samtalene kom det fram at det faktisk fantes bilder av mannen. Disse var tatt umiddelbart etter at han var sluppet fri fra fengsel i Iran og viste at han var blitt torturert.

Deretter gjorde vi følgende:

- Vi intervjuet mannen i flere omganger for å få en så detaljrik historie som mulig.
- Vi ba om at han sendte oss så mye skriftlig materiale som overhodet mulig. Dette skulle vise seg å ta tid da Danial ikke behersket epost, men benyttet seg kun av vanlig postgang.
- Vi ba om tillatelse til å få og bruke bildene.
- Og vi ba om tillatelse til å få innsyn i de papirene som fantes på ham hos offentlige myndigheter i Norge.

Etter flere uker fikk vi en tykk konvolutt fra Australia. Innholdet i den, sammen med det vi fant i Danials mapper i det norske systemet, gjorde at vi etterhvert satt på følgende materiale:

- Bilder av Danial Hadi Khanloo etter tortur.
- Dokumenter fra UNHCR som viste at han hadde fått status av høykommissæren som flytning.
- Vedtakene i UNE.
- Sykehistorie, journaler og attester fra medisinske spesialister.
- Dåpsbevis, attester og vurderinger fra norske, kristne menigheter.
- Rapporter fra asylmottaket hvor Hadi Khanloo hadde bodd.
- Personnummer, journalnumre og saksnumre i det offentlige systemet.

Vi hadde her en solid bunke med dokumentasjon som vi kunne kombinere med informasjon fra muntlige kilder i det iranske miljøet i Norge, samt opplysninger fra advokat, familie og venner. Dokumentasjonen ble deretter brukt da vi kontaktet Politiets Utlendingsenhet (PU) for å få detaljer fra uttransporteringen. Etter flere purringer fikk vi bekreftet pågripelse, datoer, klokkeslett, flytider og destinasjon.

Selv om PU var sparsomme med opplysninger, hadde vi nå en solid dokumentasjon på saken og hendelsesforløpet. For å dobbeltsjekke kilden en ekstra gang, intervjuet vi ham nok en gang ved hjelp av tolk. Her spurte vi blant annet om værforhold og klima i Oslo på den aktuelle dagen for pågripelse. Disse opplysningene ble så sjekket mot databasen til Meteorologisk Institutt. En liten detalj, men likevel viktig for å styrke kildens troverdighet.

Ett av de grunnleggende spørsmålene og problemene knyttet seg til den påståtte torturen. Hvordan kunne vi vite hva som hadde skjedd, i Iran, utover det hovedpersonen selv forklarte?

Familiemedlemmer, menighetspastor og andre hadde snakket med Hadi Khanlo. Dette hadde skjedd uavhengig av oss og på et langt tidligere tidspunkt. Alle brakte den samme historien, uavhengig av hverandre. Flere av dem hadde også snakket med vedkommende som tok bildene. Han hadde også bekreftet forholdene.

Når vi summerte opp det vi hadde av muntlige kilder, skriftlig dokumentasjon, samt bekreftelser fra PU, FN og norsk helsevesen kom vil til følgende konklusjon: Hovedkilden var troverdig og vi kunne bruke historien. Ikke minst var FN-sporet viktig. Papirene viste at Hadi Khanlo hadde vært utsatt for forfølgelse og at han hadde fått status som flyktning i Tyrkia etter nok en flukt fra hjemlandet. Dette er ingen lettvinnt prosess, UNHCR er grundige i sine undersøkelser.

Én kilde var ikke nok. Gjennom en rekke kilder fikk vi kjennskap til flere historier.

Ottar Tonheim i Florø har fulgt iranske «David» siden nittitallet. Vi fikk kopi av dokumentene til iraneren, som ble tvangsreturnert i 1997. Det som skiller denne saken fra andre som returneres, er at Tonheim har beholdt kontakten med iraneren og besøkt ham i Iran. Derfor valgte vi også å bruke saken som strakk seg helt opp til 2010, selv om avslaget fra norske utlendingsmyndigheter ble gitt på nittitallet.

Tonheim opplyste at «David» fortalte om arrestasjoner, press for å konvertere tilbake til islam og tortur. Tonheim kunne selv se under sitt besøk i Iran at «Davids» skulder fremdeles hadde skader etter mishandlingen. Høsten 2010 var «David» på nytt arrestert, men var kortfattet med Tonheim i telefon om hva som faktisk hadde skjedd.

Vi bestrebet oss på å bruke åpne kilder i saken. Derfor var «David» et unntak. Av hensyn til hans sikkerhet i Iran kunne vi ikke bruke hans navn, selv om vi selvsagt kjenner det.

De andre vi intervjuet var åpne kilder hvor vi kunne bruke navn og bilde. Dette var vesentlig for oss fordi dokumentasjonen skulle være etterprøvable og ha tyngde.

I prosessen måtte vi også kutte ut saker av kildekritiske eller etiske hensyn.

Vi fikk høre at en konvertitt som hadde vært bosatt i Sandnessjøen ble drept etter tvangsretur fra Norge. Vi la ned et betydelig antall telefonoppringinger, mailvekslinger og fremhenting av gammelt arkivmateriale fra NOAS og UNE før vi dannet oss et bilde av saken: En mann som var aktiv i en menighet i byen ble tvangsreturnert i februar 2004. 15 dager senere ble han funnet hardt skadet på gata i Shiraz i Iran med omfattende hodeskader. Han døde på sykehus samme dag. Saken ble omtalt i lokalmedia, NOAS bad om gransking. På oppdrag fra UNE undersøkte den norske ambassaden i Teheran opplysningene. Familien hans opplyste at mannen falt, slo hodet mot en stein og fikk hjerneblødning på feriereise.

I Norge stilte eksiliranere og lokalmiljøet seg tvilende til forklaringen. Vi hadde muntlige og skriftlige kilder på at arrangerte ulykker er en vanlig måte for det iranske regimet å kvitte seg med uønskede personer på.

Historien er sterk, men vi måtte også vite om han var relevant for vårt arbeid? Var mannen konvertitt? Så langt vi fikk brakt på det rene, ble mannen aldri døpt, selv om han gikk i en menighet. Vi kunne ikke dokumentere en sterk nok sammenheng mellom hans kristne aktivitet og dødsfallet i Iran. Derfor valgte vi å droppe historien.

Vi ble også kjent med en historie hvor en iraner skal ha blitt tvangsreturnert, fengslet og torturert på det groveste før han ble smuglet ut av Iran og fikk opphold i Norge. Mannen skulle være så alvorlig

preget av hendelsene at vi av hensyn til sikkerheten til hans nærmeste ble frarådet å kontakte ham direkte. Det tok vi hensyn til.

En annen kilde ledet oss til Sverige, hvor det bor en iransk konvertitt-familie. De hadde fått avslag på asylsøknaden i Norge, blitt returnert, hadde på nytt flyktet fra Iran, fått FN-status som flyktninger og blitt overført til et annet europeisk land. Vi var i kontakt med familiefaren på mail og fikk tilsendt en rekke dokumenter, men han ønsket ikke å ta belastningen med å få medieoffentlighet etter flere år på flukt.

Til tross for at vi måtte legge vekk en rekke saker, hadde vi likevel tilstrekkelig til å kunne fortelle en rekke historier for å belyse forskjellige sider ved norske utlendingsmyndigheters håndtering av iranske konvertitter.

Det som likevel overrasket oss, var at svært mange av asylsøkerne som hadde fått avslag, verken hadde blitt tvangsreturnert eller hadde returnert frivillig. De levde som såkalte papirløse i Norge. En rekke av dem hadde fått økende psykiske plager etter år i usikkerhet og under vanskelige levevilkår.

1.2. Faktabasen

Historien om Danial Hadi Khanlo var én enkelt historie. Den var sterk inngang på artikkelen vår. Men selve grunnmuren i fortellingen om UNE og Landinfo handler om mange enkelthistorier som ble samlet i det vi kaller «faktabasen».

Fordi arbeidet foregikk både fra Bergen og Oslo, ble det viktig for oss å ikke bare snakke sammen, men også ha et sted hvor vi kunne samle informasjon og gjøre den tilgjengelig for hverandre.

Løsningen ble at dataavdelingen i VL opprettet et fellesområde for oss på en av serverne i avisen. Her organiserte vi funn i mapper og skjemaer. Et av de viktigste redskapene ble altså den såkalte faktabasen.

Av hensyn til den offentlige debatten og politikktutvikling på asylfeltet har myndighetene sagt at det er viktig å gi innsyn i vurderingene som gjøres i UNEs vedtak. UNE har derfor gjort offentlig tilgjengelig en såkalt praksisbase med anonymiserte sammendrag av UNEs avgjørelser. Ved søk i basen får man innblikk i vurderingene UNE gjør i enkeltsaker og i ulike sakstyper. Problemet med basen er nettopp anonymiseringen, både av nemndleder, nemndmedlemmer og klager. Svært mange asyladvokater, politikere og støttespillere mener at basen er lite verd på grunn av at innholdet ikke blir spesifikt nok og sånn sett kan omhandle nesten «hvem som helst», den er summarisk og ikke dekkende for UNEs virksomhet.

Det finnes ingen presstjeneste tilsvarende domstol.no hvor journalister kan få tilgang til faktiske UNE-vedtak.

Vårt mål var derfor å bygge vår egen base innenfor vårt spesifikke område, nemlig iranske, kristne konvertitter. Målsettingen var at denne *bare* skulle bygge på skriftlig informasjon ved at vi hadde fått tilgang til saksdokumentene fra UNE i enkeltsaker. Vi ville ha navn, bakgrunn, saksbehandling og vedtak.

For oss var det viktig å ha mange nok UNE-vedtak til å få et representativt mønster i UNEs argumentasjon og vedtakspolicy. Ut fra en sak vi skrev i november 2010 om status for UNEs håndtering av iranske konvertitter, visste vi at UNE hadde behandlet 57 saker i 2009 og frem til november 2010.

Vi anslo at det kunne være opptil 150 saker i perioden 2007 til og med 2010. Vi satte oss som mål å få tak i opp mot 30 saker for å få et solid kildegrunnlag.

Så hvordan løser man dette?

Enkelt sagt, du må til kilden. Som i dette tilfellet er asyladvokater, støttegrupper, menigheter, organisasjoner, familier og enkeltpersoner. For eksempel jobbet vi oss gjennom en rekke postlister hos fylkesmennene rundt om i Norge. Det er ofte fylkesmennene som betaler honorarene til advokater og

tolker i asylsaker. Postlistedokumentene ga oss innsyn i hvilke advokater og tolker som jobbet med Iran-saker og som igjen kunne lede oss videre til aktuelle konverteringssaker.

Vi snevret inn og kartla alle de aktørene som hadde spesiell kontakt med eller hadde spesialisert seg på iranere. Dernest spurte vi dem om aktuelle saker og innsyn. Dette er en møysommelig prosess. Når forespørselen er avlevert, må det innhentes tillatelse fra asylsøkeren. Hvis du får tillatelse, må papirer kopieres og oversendes. Hele denne prosessen forutsetter tid, mye tid.

Når vi etter hvert begynte å få inn de ulike sakene og dokumentene, ble disse plottet inn i skjemaet som vi på forhånd hadde definert og rutet opp (se vedlegg).

I tillegg til denne innsamlingen, brukte vi Lovdata for å finne fram til dommer i aktuelle saker som omhandlet iranske konvertitter. Deretter tok vi kontakt med advokatene for å få prosesskriftene i de ulike sakene. Igjen var dette avhengig av godkjenning fra den enkelte asylsøker samt velvilje fra advokatene. Det gjaldt med andre ord å ha tålmodighet.

Til slutt satt vi med over 30 saker der iranske asylsøkere som hadde fått behandlet saken sin i UNE og/eller rettssystemet.

Når vi tok kontakt, forklarte vi at vi jobbet med å se hvordan UNE behandler klage på asylavslag for iranske konvertitter. Det var avgjørende for vårt arbeid at vi hadde tilgang til en rekke vedtak for å se hvordan UNE faktisk vurderer denne gruppen. For å kunne gjøre vurderingen, trengte vi kopi av hele vedtaket, ikke bare konklusjonen.

Vi opplyste også at vi ville behandle dokumentene konfidensielt og ikke sitere fra dem uten uttrykkelig avtale med asylsøker selv.

Dette holdt vi selvfølgelig helt ut

Mange sendte oss ikke bare UNE-vedtak, men også asylintervju og avslag fra UDI.

Vi var bevisste på at vi hadde å gjøre med en gruppe med mange sårbare kilder. Derfor var det viktig for oss å ikke på noen måte skape falske forhåpninger om at de kunne få opphold hvis vi fikk tilgang til saksdokumentene. Vi var nøkterne og saksorienterte i vår kontakt med asylsøkere og deres støttespillere.

I faktabasen fikk vi også én sak hvor iraneren hadde fått asyl i Norge på grunn av konvertering. Denne var nyttig for å se hvordan UNE argumenterte i en slik sak. Vi så det samme resonnementet: denne mannen drev utadrettet misjonering i Norge også før han fikk avslag. UNE antok at han trolig vil fortsette med samme aktivitet hvis han ble returnert til Iran, noe som kunne medføre fare.

På den ene side var det interessant å se at UNEs resonnement også førte til at en konvertitt fikk opphold, men det reiste umiddelbart nye spørsmål. Det var ikke åpenbart hvor grensen går mellom de som får opphold og de som ikke får det, selv om flere anfører at de har evangelisert i Norge.

Vi laget også en egen liste over andre kilder enn asylsøkerne og deres vedtak i faktabasen. Der noterte vi systematisk navn og relevant informasjon om dem. Disse delte vi tematisk inn i en rekke grupper: Organisasjoner/aktivister – UNE – forskere/fagpersoner – advokater og støttespillere – Landinfo – internasjonale kilder/rapporter.

Her noterte vi ned potensielle kilder vi leste om, ble tipset om, registrerte deltok i debatter eller kom i vårt arbeidsfelt på annen måte. Noen hadde vi omfattende kontakt og møte med. Andre hadde vi kun en kort briefing med, og noen ble bare stående på listen i tilfelle vi fikk bruk for dem på et senere tidspunkt.

I tillegg samlet vi inn bakgrunnsmateriale som var viktig for å forstå bakgrunnen for opprettelsen av UNE, den politiske målsetningen med et domstollignende organ som skulle løfte avgjørelsen av klagesaker bort fra Justisdepartementet, samt evalueringer som var gjort av UNE. 1. desember 2010 la det regjeringsnedsatte Mælandutvalget frem en NOU om revidering av UNE, kalt «Ny klageordning for utlendingssaker». Denne gav nyttig historikk om UNE, samt en vurdering av ordningens svake sider hvor asylsøkers rettssikkerhet ikke var godt nok ivaretatt på alle punkter.

1.3 Faktasjekk med internasjonale rapporter

Hva gjorde vi så med UNE-vedtakene vi hadde fått kopi av?

Vi gikk systematisk gjennom dem og ble først og fremst slått av hvor likelydende mange av avslagene var. Ved nærmere gjennomgang så vi at en rekke av vedtakene hadde ordrett den samme ordlyden. Til og med den samme kommafeilen gikk igjen.

Vi stilte spørsmål ved om sakene ble raskt avgjort og deretter ekspedert gjennom klipp og lim-metoden? Eller var det bare et uttrykk for at like saker får lik behandling?

UNE skal ta stilling til om en asylsøker er flyktning eller står i reell fare for å bli utsatt for tortur eller umenneskelig behandling. For å gjøre en slik vurdering, er UNE avhengig av å ha oppdatert informasjon om situasjonen i landet asylsøkeren kommer fra.

Fra 2005 har det vært Landinfo som har levert slik informasjon. Dette er UDI og UNEs fagenhet for landinformasjon etter at de eksisterende landinformasjonsavdelingene i UDI og UNE ble slått sammen. Den skal være faglig uavhengig og utarbeider rapporter og temanotater.

I saker som gjelder iranske konvertitter brukte UNE et notat fra Landinfo fra juni 2009. Der fremgår det i korthet at iranere som konverterer til kristendom ikke er utsatt så lenge de holder troen for seg selv.

Dette notatet lå åpent på Landinfos hjemmesider, men vi måtte vite hvordan det ble brukt i UNEs vurdering av konvertitter. Ble det aktivt og bokstavelig brukt? Vi gjennomgikk vedtakene nøye for å sjekke.

I vedtakene fant vi at Landinfo var den sentrale premissleverandøren når det ble tegnet bilde av situasjonen for kristne konvertitter i Iran. I en rekke vedtak var det i tillegg henvist til Christian Solidarity Worldwide, en London-basert menneskerettighetsorganisasjon som har spesialisert seg på religionsfrihet. Det var også henvisninger til Amnesty International og UK Home Office i UNE-avslagene. Men Landinfos notat var det bærende elementet. Når sakene var avgjort i nemndmøte, var Landinfos medarbeider på Iran som regel til stede. Vi så at det sjelden eller aldri ble stilt spørsmål ved hennes opplysninger fra Iran.

Inspirert av Faktasjekk i Bergens Tidende i forkant av valget i 2009, valgte vi å bruke en tilsvarende metode på Landinfos notat om kristne konvertitter i Iran. Vi sjekket selv de skriftlige kildene som Landinfo oppgav i sitt notat, samt at vi innhentet en rekke andre rapporter om menneskerettighetssituasjonen generelt og kristne konvertitters situasjon spesielt i den islamske republikken.

Vi gjorde avgjørende funn i faktasjekken:

- Landinfo viser til en rapport fra danske Utlændingsservice når det gjelder deres anslag over hvor mange såkalte hjemmekirker (uregistrerte menigheter bestående av konvertitter) det er i Iran. De viste også til danskenes opplysninger om at vestlige misjonsorganisasjoner driver online misjonering til republikken.

Derimot unnlater Landinfo å viderebringe opplysninger fra den samme rapporten om at konvertitter behandles vilkårlig i Iran, i rettssystemet og av myndighetene. Og at det er åpenbart at situasjonen har forverret seg de siste årene. Her heter det også at en person kan bli utsatt for forfølgelse hvis konverteringen blir kjent for myndighetene. Det er vanskelig å forutsi når og hvorfor en konvertitt vil bli straffet, ifølge den danske rapporten.

All informasjon som peker i retning av forfølgelse er strøket i det norske notatet.

- Amnesty International blir brukt som kilde i Landinfos notat. Vi sjekket en rekke av Amnestys rapporter om Iran i tiden før Landinfos notat ble utgitt i juni 2009. I en rapport fra 2009 fremgikk det at vilkårlige arrestasjoner, tortur og annen mishandling og bruk av dødsstraff forblir utbredt. Spesielt hardt går det ut over evangeliske kristne og andre grupper som tilhengere av religionen bahai og islam-retningen sufi. I en rapport fra 2007 fastslår Amnesty at «enhver retur av konvertitter er utrygg».

Da vi konfronterte Landinfo med spørsmål om hvorfor de ikke har denne informasjonen fra Utlændingsservice med i notatet, svarte landrådgiver Sissel Wiborg at det formidles muntlig. Da vi

spurte hvorfor informasjonen fra Amnesty var utelatt, svarte hun «Jeg vet ikke helt hva jeg skal svare. Det er kjent informasjon som formidles på vanlig måte» (se vedlegg 26.2.11 s 26)

Vi gikk videre og foretok faktasjekk på andre rapporter om konvertitters situasjon som UNE viser til i vedtakene. Blant annet sjekket vi en rapport fra Christian Solidarity Worldwide, som ble henvist til. I UNE-vedtaket er rapporten brukt som kilde til at dødsstraff for frafall fra islam (altså konvertering) ikke er blitt praktisert de senere årene.

Vi fant den samme opplysningen i rapporten, men den stopper ikke der. Videre heter det at «intensiv press og alvorlige menneskerettighetsbrudd skjer regelmessig, og utenomrettslige drap og angrep av offisielle islamske militsgrupper eller radikale grupper fører til alvorlig bekymring». Dette momentet var ikke tatt med i Landinfos notat.

En faktasjekk avdekket med andre ord at Landinfo og UNE systematisk lot være å videreformidle informasjon av drap og forfølgelse av iranske konvertitter i Iran.

Hvilke kilder kan man stole på fra et så lukket regime med trange kår for menneskerettighetsorganisasjoner og aktive eksilmiljøer? Vi drøftet spørsmålet med personer som har jobbet med menneskerettighetsrapportering og valgte å konsentrere oss om de anerkjente organisasjonene i valget av alternative kilder. Vi leste også eksilmiljøers rapportering og sammenholdt den med rapporter fra anerkjente organisasjoner som Human Right Watch, Amnesty International og United States Commission on International Religious Freedom.

1.4. Historisk oversikt

I gjennomlesing av rapporter og i arkivsøk av nyhetssaker fra Iran fikk vi etter hvert en stor mengde informasjon om enkelthendelser rettet mot iranske konvertitter. Vi valgte å velge ut noen av de best dokumenterte og sentrale hendelsene. Disse la vi i en tidslinje nederst i saken.

Vi begynte med drap på en biskop i 1994 og en pastor som ble funnet hengt i 1996, siden disse hendelsene plantet en sterk frykt i mange kristne iranere. Vi konsentrerte oss svært kortfattet om hendelser fra 2000 til trykkedato. Jo nærmere i tid, jo tettere kom rapporteringene om fengsling, trusler og tortur.

I tidslinjen la vi også inn relevante nyheter om den juridiske og politiske utvikling i Iran. For eksempel registrerte vi at parlamentet i september 2008 vedtok å innføre dødsstraff for frafall fra islam, men at loven fremdeles venter på å bli godkjent av Vokterrådet i landet.

Tidslinjen går som et apropos i den perioden UNE har utstedt sine avslag til iranske konvertitter, samtidig som det er en effektiv måte å videreformidle informasjon på en fortettet måte.

I slutten av saken publiserte vi en liste over en rekke av de skriftlige kildene vi benyttet. Samme dag som saken ble trykket, publiserte vi en mer omfattende kilde liste med lenker på vl.no.

Det gjorde vi nok en gang for å være etterprøvbare og så åpne som mulig om kilder uten å komme i konflikt med kildevernet.

1.5. Kompetansen i UNE

For å bli ansatt som nemndleder i UNE stilles det krav om at du må være jurist. Likeledes er det slik at ulike interessegrupper, fagfelt og organisasjoner kommer med forslag til kompetente personer hver gang det skal oppnevnes nemndmedlemmer i UNE. Slik sett er det garantert mye kompetanse samlet når en nemnd samles for å avgjøre en sak. Likevel fikk vi fra flere kanter bekymrede meldinger om at særlig innen feltet «religion» og «religionsforståelse» kunne kompetansen i UNE være tilfeldig, mangelfull eller fraværende. Dette er svært alvorlig med tanke på at religionsforfølgelse og spørsmål om konvertering er grunnleggende temaer i mange av sakene som behandles. Nemnda skal blant annet vurdere om folk som ber om opphold, er såkalt «ekte konvertitter». Men hvis nemndmedlemmene mangler grunnleggende innsikt i og forståelse for hva en omvendelse faktisk er og kjennetegnes av, hvordan skal de da kunne fatte vederheftige vedtak?

Vi hadde et grunnleggende ønske om å få tidligere og nåværende nemndmedlemmer i tale, men det skulle vise seg å være vanskelig.

UNE har nemlig lagt seg på en linje der taushet og taushetsplikt er hovedlinja og ikke unntaket. Vi oppdaget ganske fort at flere av nemndmedlemmene vi tok kontakt med var vanskelige å få i tale, sitater var det enda vanskeligere å få. Vi brukte derfor mye tid på å kartlegge medlemmer som var skeptiske til kompetansen i UNE, som kunne noe om religion selv og som hadde vært med på å behandle konvertittsaker. Etter hvert fikk vi på plass en rekke intervjuer med en påfølgende funn:

- Det fantes en liste med teoretiske standardspørsmål som konvertittene skulle svare på.
- Spørsmålet om hva en omvendelse faktisk innebærer, ble i mange tilfeller slett behandlet.
- Like saker ble ikke behandlet likt i UNE. Nemndas sammensetning var tilfeldig og dermed også kompetansen i religiøse spørsmål.
- UNE så ut til å ha en typisk vestlig tilnærming til religion og omvendelse. Det vil si at den var sterkt faktaorientert, lite opptatt av følelser, drømmer og visjoner, noe som er langt mer vanlig i religionsutøvelse i øst og sør.
- UNE valgte i en lang rekke tilfeller å overkjøre uttalelser fra fagpersoner, organisasjoner og kirkeledere. UNE hevdet altså at omvendelser ikke var reelle, til tross for faglige uttalelser om det motsatte.
- Det fantes rettsavgjørelser som overprøvde UNEs påstander om falske konverteringer.
- Det fantes eksempler på folk som fortsatte å være kristne selv etter at de hadde fått opphold, til tross for at UNE mente at konverteringen ikke var reell.

I stedet for å systematisk kartlegge religionskompetansen til nemndledere og nemndmedlemmer, lette vi etter relevante kilder med stor kompetanse på området. De var gjennomgående kritiske til kvaliteten på religionsforståelsen. Det gav saken ekstra tyngde at en biskop med fersk erfaring som nemndmedlem lot seg intervjuer med sin kritikk av manglende rettssikkerhet for asylsøkere som får prøvd sin klage for full nemnd i UNE. Full nemnd med fremmøte av asylsøker blir ansett for å være den grundigste klagebehandlingsformen i UNE. Men kvaliteten også på avgjørelser her fikk krass kritikk av biskop Midttømme.

1.6. Kildekritikk.

Enkelte går langt for å få opphold i Norge. Løgn og usannheter er sannsynligvis blant de mest alvorlige forseelsene man tyr til når livet står på spill. Sånn sett har vi gjennom kildearbeidet i denne saken fått innblikk i at UNEs jobb på langt nær er lett. Arbeidet har også fått oss til å anse at alminnelig kildekritikk i en del tilfeller ikke holder. Kildekontroll og faktasjekk har i denne saken tatt mer tid enn det vi vanligvis er vant til. Vi skal her bare nevne et par eksempler hvor vi selv var nær ved å bli «lurt».

Ganske tidlig i saken ble vi kjent med en interesseorganisasjon for iranere i Norge. Kontaktpersonene virket på alle måter troverdige, de ble brukt som referanser i det offentlige systemet og folk herfra ble brukt som tolker av offentlige myndigheter og advokater. BON hadde innledningsvis flere møter med vedkommende organisasjon og ble etter hvert lovet at han skulle få møte konvertitter som hadde sterke historier fra hjemlandet. Under disse møtene med konvertittene ble det lagt fram papirer og det ble fortalt troverdige historier. Særlig var det en konvertitt som fanget interessen. Han hadde levd som papirløs i mange år og fortalte levende om sin kristne tro og omvendelsen i hjemlandet. Dette var opplagt en case som kunne brukes. Langt senere i arbeidet med «Blodig retur» kom vi over en iransk familie et annet sted i landet.

Det viste seg at de kjente mannen vi tidligere hadde intervjuet. En av støttespillerne til familien hvisket oss et par ord i øret. Tipset var at vi burde sjekke historien til mannen i Oslo litt bedre. Kortversjonen er denne: Han viste seg å være en «copycat». Han hadde ingen reell omvendeshistorie fra Iran slik han påstod. Detaljene han hadde presentert oss for, var til forveksling like de vi fant hos den andre familien. Ved å sjekke datoer og andre detaljer fant vi etter hvert ut hva som kom først. Det var ingen tvil om at mannen i Oslo bare hadde kopiert en passende historie og at

han hadde valgt den nærmeste og mest lettvinde løsningen. At han på denne måten også stod i fare for å ødelegge for andre, bekymret ham tydeligvis ikke.

Dette eksempelet er ikke unikt. Løgn, fordreining av virkeligheten, skjønning og tillærte historier hører med til dagens orden når du jobber med asylsaker. Fordi mange av hendelsene som gjengis, har foregått langt borte, er de vanskelige å sjekke. Det er lett å la seg forblinde av sterke beskrivelser om vold, overgrep og religiøse opplevelser. Det er selvsagt ikke slik at alle lyver, akkurat som det er like usant at alle er uærlige. Men hvert enkelt tilfelle krever grundig behandling og kryss-sjekking.

For oss har det vært nyttig og nødvendig å gå opp de ulike detaljene med advokater og støttespillere, be om å få se dokumentene i saken, få fritak fra taushetsplikten slik at saken kan sjekkes med motparten. Noen advokater og støttespillere er forblindet av sin egen sak. Det vil si, det er de rent menneskelige sidene som vektlegges, ikke nødvendigvis faktum i saken. Andre er mer nøkterne, realistiske og balanserte. Men selv om både advokater og støttespillere er aldri så ærlige og sannhetssøkende, kan de også bli lurt. Noe som viste seg å være tilfelle i en annen sak.

Det var en oppfatning blant noen iranske asylsøkere at oppmerksomhet i media også ville styrke deres sak. Tanken er at en slik oppmerksomhet vil føre til at de kommer i iranske myndigheters søkelys, og dermed blir satt i fare ved retur. Står man i fare ved retur, har man rett på opphold i Norge.

Argumentet om oppmerksomhet i media har blitt brukt i flere asylsøknader.

Derfor var vi klar over problemstillingen da vi fikk flere henvendelser fra personer som gjerne ville la seg intervju med navn og bilde. Vi hørte på deres historier og hva de hadde å berette og gjorde en journalistisk vurdering av om deres historie på noen måte kastet nytt lys over saken. Hvis ikke, noterte vi deres innspill uten å la det komme på trykk.

På den andre siden opplevde vi at andre var svært redde for å komme i media for å bli gjenkjent som konvertitter. De fryktet represalier mot familiemedlemmer i Iran eller mot seg selv i og sin familie i Norge.

Vi måtte også gjøre en etisk vurdering av om vi kunne bruke navn og bilde på personer i en sårbar situasjon. Vi drøftet spørsmålet med Mostafa Ebrahim flere ganger før saken ble trykket. Han har en bakgrunn fra den paramilitære gruppen Basij, har konvertert til kristendommen og er veldig aktiv i menighetsliv i Oslo. Han har fått avslag på asylsøknaden, men ville fortelle om sine erfaringer fra Basij.

Intervjuet med ham ble publisert på vl.no og ble sitert i internasjonale iranske eksilmedia hvor han ble presentert som «avhopper» av det iranske regimet. Kort tid etterpå banket representanter fra regimet på døra hjemme hos foreldrene hans i Teheran. De ble truet, men ikke skadet.

På forhånd hadde Ebrahim forsikret oss om at han visste hva han gjorde, at foreldrene var innforstått med at det kunne skje og han følte seg trygg på at foreldrene – som er muslimer – ikke ville bli skadet.

I vårt arbeid med denne kildegruppen var vi oppmerksom på at vi på et tidspunkt kunne støte på personer som driver flyktningsespionasje på vegne av iranske myndigheter.

Et avtalt møte med en iransk asylsøker på en kafé i Bergen gav oss en påminnelse. ADN møtte en døpt iraner som hadde fått avslag på asylsøknaden. Hun kommenterte at han snakket svært godt norsk. Både uttalen og grammatikken var langt over snittet. ADN spurte hvorfor. Fordi jeg har lest Bibelen på norsk, svarte han.

Det var flere måneder siden han fikk avslaget på asylsøknaden, men han gav ikke uttrykk for at det hastet med å forfatte en klage.

Hvem var han? En reell konvertitt som er litt reservert og kortfattet i samtale med en journalist? Eller en som har urent mel i posen? Det vil vi ikke få vite, men i dette arbeidet har vi være klar over at det ikke var usannsynlig at vi ville møte kilder som var andre enn de utgav seg for å være.

I det bildet var det en ekstra utfordring å ivareta kildenes sikkerhet. På den ene siden arbeidet vi systematisk for å kartlegge navn og bosted på iranske asylsøkere som hevder å ha konvertert. På den andre side skulle vi ikke røpe navn for andre.

I praksis bad vi iranere selv si navnet på andre som kunne være aktuelle å kontakte. I noen tilfeller fikk vi kontaktinfo til andre. I andre tilfeller bad vi dem kontakte oss. Noen gjorde det, andre hørte vi ikke noe fra.

En rekke av kildene og døråpnere er ansatte og frivillige i menigheter og organisasjoner. Disse var avgjørende for å få tilgang til en rekke av asylsakene. Flere ganger ringte vi først en prest, pastor eller en annen ansatt i en menighet for å forhøre oss om de kjente til iranske konvertitter og om vi kunne få innsyn i saken deres.

Vi opplevde stor grad av velvilje fra de kirkelige ansatte. De som kjente til iranske konvertitter var ofte engasjert i saken og uttrykte lettelse over at noen journalister endelig ville gå grundig inn i sakskomplekset.

De ble også våre døråpnere til kildene. Noen av kildene møtte vi på et senere tidspunkt, mens andre beholdt vi kun som skriftlige dokumenter.

Noen av kildene kjente vi til på forhånd siden ADN har hatt kirkejournalistikk som fagområde i en rekke år. Andre var nye navn for oss.

Det at vi viste seriøs interesse, jobbet grundig med sakene over tid og kunne dokumentere faktakunnskap, var i mange tilfeller en viktig døråpner.

Men er vi for nærsynt? Har vi beholdt kritisk distanse til disse miljøene?

Vi drøftet det underveis og sjekket blant annet kilder i det kirkelige miljøet mot hverandre. Men vi merket oss også at enkelte støttespillere hadde utviklet et tunnellsyn i forhold til egen sak og engasjement.

Vi opplevde svært liten grad av styring av hva kilder ville at vi skulle skrive.

Det var også andre fordeler med å jobbe med saksfeltet. Vi har inngående kjennskap til det kristelige språket og tankegangen.

Med vår forhåndskunnskap om kristne fra Iran og andre land i Midtøsten kjente vi blant annet til at mange forteller om at de skifter tro etter å ha opplevd drømmer og syner. Personer fra Midtøsten legger ofte vekt på opplevelsen av å ha funnet fred og at den kristne Gud er kjærlighet.

Disse historiene kjenner vi fra personer som har konvertert til kristendommen uten å ha forlatt hjemlandene sine. Vi så at dette også var vanlige begrunnelser for de iranske konvertittene vi møtte.

Hovedsak og oppfølgingssaker

Den omfattende hovedsaken ble publisert som en hovedsak over 12 sider lørdag 26. februar. I den påfølgende uken hadde vi en rekke oppfølgingssaker med ekspertkilder som vurderte Landinfo og UNEs håndtering av konvertittsaker.

Her la vi stor vekt på at kildene skulle være kompetente og relevante for saken. Vi utvidet også perspektivet fra kun å gjelde iranske konvertitter til å gjelde UNEs håndtering mer generelt.

For første gang snakket en av landets mest erfarne asylbyråkrater, Paula Tolonen, om norsk asylpolitikk, Landinfo og UNE. Hun har jobbet i 30 år med asyl- og flyktningsaker, og måtte gå som avdelingsdirektør i UDI etter at de såkalte MUF-erne fikk opphold. Noen år senere meldte hun overgang til NOAS – Norsk Organisasjon for Asylsøkere. Nå var hun akkurat blitt pensjonist og kunne snakke fritt.

Vi fulgte opp med biskop og tidligere UNE-medlem, Ingeborg Midttømme. «Jeg følte at jeg skrev under en dødsdom», sa hun om en sak hun var med å avgjøre. Hun uttalte seg etter å ha vært legmedlem i UNE i fire år.

Deretter fulgte vi opp religionssporet spesifikt igjen ved å intervjuer religionsfrihets-ekspert Njål Høstmælingen, direktør ved International Law og Policy Institute i Oslo og tidligere leder for Nasjonal institusjon for menneskerettigheter. Han reagerte på at UNE legger til grunn at kristne som returneres til Iran skal utøve sin religion diskret. «Dobbelmoralisk», uttaler han.

Dagen etter intervjuet vi asyladvokat Arild Humlen, som tok initiativet til å opprette Advokatforeningens prosedyregruppe, et tiltak for å kunne tilby asylsøkere fri rettshjelp mot UNE. De siste to årene hadde han vunnet 10 av 14 saker mot UNE. Han kritiserer UNE for å ha blitt for selvgede. UNE bestrider tallene og hevder at Humlen har vunnet frem i færre saker.

1. mars, kun tre dager etter at vi hadde trykket hovedsaken «Blodig retur», publiserte Landinfo et helt nytt notat om situasjonen for kristne konvertitter i Iran. Innholdet skilte seg kraftig fra notatet som fikk hard kritikk i vår sak. Vi laget saker på notatet og fikk kommentarer til hvilke konsekvenser dette vil få.

UNE stanser behandling av konvertittsaker inntil videre på grunn av det nye notatet. De kan ikke forskuttere om det vil bety at flere konvertitter vil få asyl. Det vil kun praksis vise etter at UNE har avgjort flere saker.

På grunn av det utbredte kildenettverket vi nå satt på, fikk vi nærmest ved en tilfeldighet nyss i at iranske Fallahpour Pornemat skulle få sin sak behandlet i UNE på nytt. Tidligere hadde han fått avslag i UNE og saken var stevnet for tingretten. UNE trakk saken og ville behandle den i nemnd. Vi fikk bekreftet av UNE at dette var den første saken som skulle behandles etter at det nye konvertittnotatet fra Landinfo var kommet, som nevnt bare et par dager etter vår sak «Blodig retur».

Denne nye Pornemat-saken var altså ganske avgjørende. Vedtaket her ville bli gjort kjent for andre beslutningstagere i UNE når de senere skulle behandle lignende saker. Det ene vedtaket vil ikke alene danne presedens, men definitivt legge føringer for en praksis.

Vi besøkte Pornemat i Farsund og lagde saken «D-dag for konvertitter», som stod på trykk dagen før UNE skulle behandle saken på nytt.

Over en måned senere, 8. juni, kom svaret: Pornemat fikk opphold. UNE var fremdeles i tvil om han reelt var kristen, men mente at risikoen for å returnere kristne til Iran var blitt så høy at de ikke kunne ta sjansen.

Vi laget oppfølgingssak, og denne gangen var også NRK og lokalmedia interessert.

Våren 2011 fulgte vi også et annet spor: Norges motvilje mot å sjekke hva som faktisk skjer med returnerte asylsøkere som har fått avslag. Krisepsykolog Atle Dyregrov tok til orde for at Norge har en plikt til å sjekke kvaliteten på egne avslag ved å sjekke hva som faktisk skjer med de returnerte. Justisdepartementet avviste forslaget.

Disse sakene ble også tema for debatt i NRK Her og Nå.

Vi laget også oppfølgingssaker med Den norske kirkes engasjement.

Den norske kirke har blitt utsatt for kritikk fra enkelte kristne miljøer for unnskyldighet i saker som gjelder kristne som utsettes for forfølgelse. Mellomkirkelig Råd – som er Den norske kirkes «Utenriksdepartement» - kom på banen etter vår sak om Iran. De bad Landinfo også oppdatere dokumentasjonen på hvordan situasjonen for kristne var i en rekke land, og tilbød seg å hjelpe. Landinfo takket ja.

Høsten 2011 fulgte vi opp med å følge UNEs behandling av konvertittsaker. I slutten av september hadde UNE behandlet i underkant av 20 saker. 1 av 4 hadde fått asyl.

Saken reiste også andre problemstillinger: når døren til asyl i Norge var i ferd med å åpnes for kristne konvertitter fra Iran, ville ikke det føre til at mange påsto at de var blitt kristne uten å være det? Og hvordan skal UNE kunne skille de reelle konvertittene fra de såkalte bekvemmelighetskonvertittene? Det er kjent at enkelte menigheter driver det Den norske kirke omtaler som «tvilsom dåpspraksis», hvor asylsøkere de knapt kjenner blir døpt uten at de følges opp i særlig grad verken før eller etter dåpen. Asylsøkerne får dermed et dåpsbevis som de kan legge frem for UNE.

Vi intervjuet generalsekretæren i Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) som jobber med innvandrere og selv oppnevner legmedlemmer til UNE. Denne gangen var temaet både iranere og afghanere som søker om asyl på grunn av konvertering, og problemstillingene er kjent: hvordan kan man skille hvem som er ekte konvertitt og hvem som påberoper seg konvertering for å styrke asylgrunnlaget. Og er det ikke mistenkelig at antall asylsøkere som hevder at de har konvertert har økte når sjansen til å få asyl på andre grunnlag har blitt strammet inn?

30. september satt ADN på busstasjonen i Oslo sammen med Ali Karimian og Mahshid Bolanda. Ekteparet er opprinnelig afghanske, men har bodd størstedelen av sitt liv i Iran og har flyktet til Norge.

De tok kontakt i en mail tidlig i mars med følgende innledning:

hi
with respect
my name is ali karimian and my wife's name is mahshid bolanda.

ADN holdt kontakten med ekteparet, og i slutten av september skrev vi deres historie for å belyse en ny side ved UNEs praksis. Når UNE skal avgjøre en sak, kan det gjøres av sekretariatet, av nemndleder alene eller i nemndmøte hvor nemndleder og to legmedlemmer tar stilling til saken. Kun et lite fåtall saker blir avgjort i nemndmøte. Dette er saker hvor nemndleder har vurdert at det er «vesentlige tvilsspørsmål».

Karimians sak var avgjort av nemndleder alene fordi hun mente at det ikke var vesentlige tvilsspørsmål i saken. Til grunn for avslaget lå Karimians uttalelser i asylintervjuet. Etter den tid var ekteparet døpt og prestene i to menigheter hadde skrevet bekreftelser på at de hadde tiltro til ekteparets konvertering. Det var ingen nye opplysninger som endret saken, opplyste UNEs nemndleder til oss. Mellomkirkelig Råd reagerte og fikk møte med UNE-direktør Terje Sjeggestad hvor de bad UNE behandle alle konvertittsaker i full nemnd fordi sakene er så komplekse.

UNE har ikke forandret de interne retningslinjene, men vi ser at mye tyder på at flere konvertittsaker har blitt behandlet i nemnd på tampen av 2011.

30. september forlot Karimian og Bolanda Norge med en buss etter å ha fått endelig avslag. Håpet var at et annet europeisk land ville vurdere deres sak annerledes.

I arbeidet med oppfølgingssaker ble Offentlig Elektronisk Postjournal en nyttig kilde til informasjon etter hvert som UNE, Justisdepartementet og Utenriksdepartementet sendte og mottok dokumenter om iranske konvertitter.

Alle sakene om iranske konvertitter førte ikke til store oppslag i andre media, med et unntak: biskop Midttømmes uttalelse av han hun følte hun hadde sendt en asylsøker i døden.

Men funnene våre ble brukt som bakgrunn for kommentarer og intervjuer i andre media, som Aftenposten og Morgenbladet. NRK P1s debattprogram Her og Nå tok opp debatten om Norge skal forske på hva som faktisk skjer med returnerte asylsøkere.

7. Hva skjedde etter publisering av «Blodig retur»?

Endret landnotat. Landinfo endret sitt landnotat om iranske konvertitter 1. mars, tre dager etter at Vårt Lands sak stod på trykk.

UNE sier de uansett ville endret landnotat, og at dette ikke hadde noen sammenheng med Vårt Lands sak.

Vi stiller oss da spørrende til hvorfor dette ikke ble et sentralt tema i intervjuet med Landinfo, som ble gjort to dager før trykking, og altså mindre enn en uke før det nye konvertittnotatet. Hvorfor forsvarte det foreliggende notatet og praksis hvis de visste at dette ville bli endret i løpet av få dager?

Vi registrerer også at UNE fortsatte å avgjøre konvertittsaker fra Iran helt fram til VL-intervjuet. Hvis Landinfo på dette tidspunktet hadde grunn til å tro at situasjonen for konvertitter i Iran var kraftig forverret, hvorfor fortsatte da den gamle praksisen, basert på den gamle notatet?

Det nye landnotatet som ble publisert 1. mars, var kortfattet. Et mer omfattende notat ble publisert i juli.

UNE stoppet utsendelser. UNE ga utsatt iverksettelse i omlag 15 saker på grunn av av den nye informasjonen fra Landinfo. Det betød at asylsøkerne ikke trengte å forlate Norge selv om de tidligere hadde fått endelig avslag og var blitt pålagt å reise. Disse sakene ble behandlet på nytt i lys av det nye landnotatet.

Standard skjema for å klage. 14. juni la UNE ut et standardsskjema for omgjøringsanmodning for

iranske konvertitter på sin hjemmeside. Her kunne iranere som hevder å ha konvertert fylle ut et enkelt skjema for å få sin sak behandlet på nytt. UNE skriver at «Aktuell landinformasjon tyder på at situasjonen for iranske konvertitter har forverret seg. Dette kan få betydning for UNEs vurdering av konvertittenes beskyttelsesbehov». De legger vekt på at dokumentasjon som dåpsattest, uttalelser om menighetsaktivitet og lignende må følge omgjøringsanmodningen.

Det er svært sjelden at UNE legger ut slike standardskjema.

<http://www.une.no/Aktuelt/Redegjorelser/Konvertitter-fra-Iran/>

Varslet andre instanser. Samme dag informerte UNE Utlendingsdirektoratet, Justisdepartementet, Politiets utlendingsenhet og en rekke andre instanser om den nye informasjonen om konvertitters forhold i Iran og at dette kunne få betydning for saksbehandlingen.

Over 100 søkte på nytt. Rundt 100 iranere benyttet seg av standardskjemet og søkte på nytt om opphold.

Flere fikk opphold. I slutten av september 2010 hadde UNE behandlet i underkant av 20 saker. I underkant av ti hadde fått avslag uten at asylsøkeren fikk møte i nemnd. Her hadde konvertering vært et element av søknaden, men ifølge UNE tilsa ikke søknaden at den trengte å behandles i nemnd. Det betyr at UNE anså det ikke for å være «vesentlige tvilsspørsmål» i saken. Typisk for denne kategorien var at de ikke hadde dokumentert kristen aktivitet, ifølge UNE. Ni saker er behandlet i nemnd. Fire fikk opphold. Fem fikk avslag.

Nytt UNE formes. Justisdepartementet varsler at rettssikkerheten til asylsøkere skal styrkes når de fremmer forslag om ny-organisering av UNE.

8. Spesielle erfaringer du vil nevne

Det har vært metodisk utfordrende å skulle jobbe på mange nivåer i en sak. Gjennom muntlige og skriftlige kilder skaffet vi oss en oversikt og kontakter i miljøer med iranske konvertitter i Norge. I mangel på offentlig innsyn i vedtak fra UNE, måtte vi selv grave frem ett og ett vedtak. Samtidig faktasjekket vi Landinfos konvertittnotat opp mot en rekke internasjonale rapporter om samme tema.

Så måtte vi koble de sammen og sjekke at Landinfos notat faktisk var avgjørende når UNE avslo asylsøknader. Det fikk vi bekreftet i UNE-vedtakene vi hadde samlet i faktabasen vår. Det ble ytterligere bekreftet i ettertid da UNE begynte å gi flere iranske konvertitter asyl som følge av at landnotatet ble endret.

Under hele prosessen var vi på leting etter den eller de historiene vi kunne fortelle og etter iranske konvertitter som hadde blitt returnert og utsatt for tortur. Vi måtte ha en slik historie for at saken skulle bli mer enn en teoretisk øvelse.

Det er et komplekst og uoversiktlig materiale vi gravde frem og analyserte. Og det var nødvendig å jobbe med alle nivåene for at saken skulle være solid nok.

I etterkant har vi blitt kontaktet av en rekke asylsøkere som ber om hjelp. Dette gjelder både iranske konvertitter, andre iranere, men også asylsøkere fra andre land.

Enkelte dager har vi fått flere telefoner. Andre ganger kan det gå flere uker mellom hver telefon.

Vi har i liten grad skrevet om disse og ber dem heller henvende seg til asylsøkerorganisasjoner for å få bistand. Det er ikke vår oppgave. I en rekke tilfeller som gjelder iranske konvertitter har vi bedt om å få oversendt kopi av avslaget for å se hvordan UNE nå vurderer sakene.

Året som har gått har bekreftet at svært mange i gruppen vi har jobbet med er i en svært sårbar situasjon. Iranske konvertitter er bare en av svært mange grupper asylsøkere. I et leserinnlegg i Vårt

Land etter «Blodig retur» stilte tidligere leder av Nobelkomitéen, Ole Danbolt, spørsmål ved om vi kan ha tillit til Landinfos informasjon om andre land når vi ser hvordan de har håndtert informasjonen om iranske konvertitter.

Det er et tankekors at det er gjort så lite – eller ingenting – systematisk, gravende journalistikk på kvaliteten i Landinfo og rettssikkerheten i UNE når disse avgjør fremtiden for sårbare grupper.

9. Sted og dato, samt din underskrift

Bergen/Drammen 12.1.2012

Astrid Dalehaug Norheim (sign.)

Bjørn Olav Nordahl (sign.)

Vedlegg

FAKTABASE

Asylsøkerliste. Av kildevern hensyn kan vi ikke vedlegge asylsøkerlista. Lista viser det faktiske oppsettet av lista, samt et eksempel på hvordan den ble fylt ut.

På trykkesidspunktet hadde vi 34 navn på lista.

Navn på person	Kontakt	Advokat	Status på sak	Vår posisjon	Vurdering UNE/Retten
Xxx	Mobil e-post Evt annen kontaktperson m kontaktinfo	Navn Telefonnummer e-post	Fått avslag i UNE (dato). Påberoper seg konvertering og misjonering i Iran.	Vil snakke med oss og la oss få papirene. Se mail fra (advokat).	Ingen returfare. Tror at de er konvertitter. Vår vurdering: Avvente

Vedlegg

FAKTABASE

Liste nummer 2: andre kilder enn asylsøkere. Her samlet vi en rekke kilder og potensielle kilder, som vi delte tematisk inn i organisasjoner/aktivister – UNE – forskere/fagpersoner – advokater og støttespillere – Landinfo – Internasjonale kilder/rapporter.

Vi noterte ned navn som kunne være av interesse etter hvert som vi kom over navn eller ble tipset om personer. Noen av dem hadde vi omfattende kontakt og møter med, andre hadde vi bare enn kort briefing med og noen ble stående på listen i tilfelle vi fikk bruk på dem på et senere tidspunkt.

Kontakt	Organisasjon/posisjon	Kontaktet	Telefon/mail	Ansvarlig
Organisasjon/aktivist				
Navn på person	Organisasjon/posisjon	Tidspunkt for kontakt. Evt tidspunkt for møte.		ADN eller BONO ansvarlig
UNE				
Navn på person	Stilling/posisjon Kort info om hvorfor er relevant i vår sak			
Forskere/fagpersoner				
Navn på person	Stilling, arbeidssted, spesialområde			
Advokater og støttespillere				

Vedlegg

FAKTABASE

Liste nummer 2: andre kilder enn asylsøkere. Her samlet vi en rekke kilder og potensielle kilder, som vi delte tematisk inn i organisasjoner/aktivister – UNE – forskere/fagpersoner – advokater og støttespillere – Landinfo – Internasjonale kilder/rapporter.

Vi noterte ned navn som kunne være av interesse etter hvert som vi kom over navn eller ble tipset om personer. Noen av dem hadde vi omfattende kontakt og møter med, andre hadde vi bare enn kort briefing med og noen ble stående på listen i tilfelle vi fikk bruk på dem på et senere tidspunkt.

Navn på person	Stilling, arbeidssted, kort bakgrunn om hvorfor kilden er relevant her			
Landinfo				
Navn på person	Stilling, arbeidssted, kort bakgrunn om hvorfor kilden er relevant her			
Internasjonale kilder/rapporter				
Tittel på rapporter eller kilder. Evt med lenke til rapport.				